

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף נ"ג

- (א) **ר"ן ד"ה ולענין הלכה-** כ' הר"ן דתינח שאני טועם דאסור בחילופיו וגידוליו, משום דלא ה' צריך לומר שאני טועם, וכיון דאמר הכי, ע"כ דבא לאסור חילופיו וגידוליו. והק' **רעק"א**, למה שאני טועם נחשב ביותר, הרי צ"ל לומר שאני טועם כדי שלא יהי' אסור גם בהנאה, ואי דהול"ל שאני אוכל, הא י"ל דבעי למיסר עצמו בלאו אף בחצי שיעור, דאכילה כזית במשמע, וטעימה בכל שהוא משמע, וא"כ י"ל דאמר שאני טועם לכלול גם כל שהוא, והניח בצ"ע. ותי' **הרש"ש** דא"כ הול"ל שאני אוכל כל שהוא. ועוד תי' דכיון דדייק כולי האי לאסור אפי' כל שהוא, מסתמא כוונתו גם לאסור היוצא ממנו.
- (ב) **מהו דתימא איזיל בתר רובא, קמ"ל ספק איסורא לחומרא-** הק' **הלחם משנה** (נדרים ט', ה'), "כיון דבכל התורה כולה אזלי' בתר רובא באיסורא, הכא אמאי לא. וי"ל, דאם לא ה' אפשר לפרש אלא משמעות א', ודאי דהיינו מפרשים אותו המשמעות אשר הוא מסכים לדברי הרוב, ולא המשמעות אשר הוא מסכים למיעוט. אבל כיון שאנו יכולים לפרש השתי משמעויות ונאמר דנכון לומר שמן על שני מינין של שמן, נפרש הלשון ונאמר דנכון על הכל, ונעשה הלשון סתמי כולל, כיון דהוי מילתא דאיסורא". וע' **בבית מאיר** (אה"ע מ"ה, הובא ב**רווחא שמעתא** ד', ו', אות כ"א) ש' לתרין קו' הלח"מ ע"פ מש"כ **הריטב"א** (הובא בש"ש שם) דהיכא דהרוב הוא מיוסד על מנהג אנשים, ולא על טבע, אז ודאי חוששין למיעוט לחומרא. ולפ"ז, כאן שהוא ג"כ רוב שהוא מיוסד על מנהג העולם, ג"כ אמרי' דלא אזלי' בתר הרוב אלא חוששין למיעוט לחומרא. וע' **ברוחא דשמעתא** שם דדייק מדברי **השט"מ** ק דג"כ כוונתו לתרין כהבית מאיר, דברוב דתלוי במנהג לא אזלי' בתרי'.
- (ג) **ספק איסורא לחומרא-** ע' בר"ן, דכ' "וכיון דאיכא מיעוטא דמסתפקי מההוא מינא, איכא לספוקי דלמא אפי' לאלו נתכוין". ולכאור' משמע מדברי הר"ן דמה שאנו מחמירים בזה היינו מספק, דדלמא נקט ה' כוונתו כהמיעוט. אולם ע' **בתוס'** דכ' "קמ"ל דגם מאותו שמסתפקים המיעוט אסר עצמו", ומפשוט לשון התוס' לכאור' משמע דכוונתו דכשאדם אוסר עצמו בדבר שיש בו ב' משמעויות, הוא מכוון לשניהם, ולפ"ז לשון הגמ' "ספק איסורא לחומרא" לאו דוקא, אלא אולי דהכוונה הוא שכיון דספק איסורא לחומרא, לכן כשבא לאיסורים, כוונת האדם הוא על כל האפשרויות, וצ"ע בזה.
- (ד) **קמ"ל ספק איסורא לחומרא-** הק' **הבית יוסף** (יו"ד ר"ח, א', ד"ה ומשמע), הא פסק **הטור** בסי' רי"ז הדין דגמ' כאן, דאפי' אם הרוב מסתפק מא' מהן מ"מ אסור בשניהם, ומ"מ בסי' ר"ח פסק דאם רוב אנשי העיר קורין לבשר מליח של קדשים בשר מליח סתם, אזלי' בתר רוב, ומ"ש דבר"ח אזלי' בתר רוב, וברי"ז לא אזלי' בתר רוב. ותי' דברי"ז כולם באמת מסתפקים בשניהם, אלא שרוב סיפוקם מא' מהם, הלכך, כיון שכולם מסתפקים משניהם אסור בשניהם. והק' **הש"ך** (שם, ג') על תי' הב"י, הא ביאור הא דאמרי' כאן דאזלי' לחומרא הוא משום ספק נדרים להחמיר [ולכאור' כוונתו דמדברי הב"י משמע דאי"ז ספק כלל אלא ודאי, דמשום דמסתפקים משניהם כוונתו לשניהם, ומה דה' ס"ד בגמ' דאזלי' בתר רובא היינו דכיון דרוב ספוקם מא' מהם, ה"א דכוונתו לאותו שרוב ספוקם מהם, קמ"ל דאמרי' דכוונתם לשניהם, אבל הש"ך עצמו לא ס"ל כן, ולכאור' מחלוקתם כהמח' שהבאנו לעיל בין הר"ן ו**תוס'**, אם ביאור פסק של הגמ' כאן הוא מדין ספק או מדין ודאי]. אלא כ' הש"ך דהפשט הוא כ**הפרישה** (א') ש' דבאמת הדין הוא דבספק אזלי' לחומרא, אלא דהיכא דמבאר כוונתו, אם לא אזיל כנגד הרוב נאמן, אבל אם נדר והולך לו, אז ודאי נקטי' לחומרא מספק. וע' **בט"ז** (שם, א') דכ' דמה דאמרי' דספק נדרים לחומרא, היינו היכא דאנו מסתפקים במה נכנס בגוף הנאסר, אז אמרי' דאפי' אם הוא מיעוט בשם שהוא אזלי' לחומרא. אבל היכא דהספק אינו בגוף האיסור אלא בהסימן, דהיינו שבא ליתן סימן ולפרש דבריו (לומר אם איסור הוא או לא), בזה אמרי' דמכוין לדבר ברור, שלא למחית נפשי' לספיקא [דהיינו, שאינו מסתבר שיאמר דבר לאסור על עצמו אם אין הלשון משמע איסור בברירות]. וה**מרומי שדה** תי' דהחילוק הוא דהיכא דהמיעוט סותר הרוב, אז אזלי' בתר הרובא, וכמו בבשר מליח, דאינו יכול לקיים הרוב וגם המיעוט, וא"כ ככה"ג ודאי אזלי' בתר הרוב. אבל היכא דאין הרוב סותר המיעוט, אז לא אזלי' בתר הרוב, אלא אמרי' דהכל אסור. ובזה כ' ליישב ג"כ קו' **הלחם משנה** שהבאנו לעיל, דמה דלא אזלי' בתר רוב, היינו משום דאין המיעוט סותר את הרוב, ובכה"ג לא אזלי' בתר רוב.
- (ה) **ובשביעית אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגינה-** כ' הר"ן דבשביעית אמרי' דכוונתו לירקות השדה, שעולה מאליהם, ולא משדות הגינה. והק' **המקדש דוד** (נ"ט, ג', ד"ה אמרי' בנדרים), נהי דאין זורעין בגנות בשביעית, מ"מ איכא ספיחין ונתכוין להם, וכמו בספיחין העומדין מאליהם בשדה דמכוין להם, מ"ש בספיחי גנות דלא מכוין להם. ותי' דבאמת ספיחין אסורין, וזהו בין בירקות הגינה ובין ירקות השדה, וא"כ ודאי קשה, מהו כוונת הר"ן לירקות העולים מאליהן, הא הם אסורים מטעם ספיחים. ותי' המקדש דירקות השדה העולין מאליהן היינו ירקות העולין בשדות מדבריות, דכמו דפסק **הרמב"ם** בשדות הבור דאין להם גזירות ספיחין, דכל גזירות ספיחין הוא רק שמה יבוא לזורעם ג"כ, אבל בשדות אלו אין לגזור, וא"כ י"ל דזהו כוונת הר"ן. וע' **במפרש שפי' הגמ' באור"א**, דמה דבשביעית אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגינה, היינו משום דבשביעית אסור בירקות השדה משום דסומכין על ירקות השדה בשביעית, דהא ירקות הגינה מופקדים לעניים, וא"כ אין מסתפקין אלא בירקות השדה, וא"כ ע"כ כוונתו להם בשביעית. וכ' המקדש (נ"ט א', ד"ה

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

והנה) דלכאור' מדברי המפרש משמע דאין רשות לעשירים לזכות בפירות שביעית, דאי הוי הפקר אף לעשירים, מ"ש ירקות גנה שהיו לוקטין אותן, רק עניים, ומ"ש ירקות שדה שהיו הכל לוקטין אותן רק עניים, ומ"ש ירקות שדה שהיו הכל לוקטין אותן. אלא מאי, פירות שביעית הן הפקר רק לעניים, ומש"ה הגנות, שהפקרן רק מדין שביעית, הפקר הם רק לעניים, אבל ירקות השדה, שהם ירקות מדבריות, שאף בשאר שני שבוע הן הפקר, היו הכל לוקטין אותן. וכ' דאולי יש לדחות דאין כוונת רש"י דהדין הוא דהפקר הם רק לעניים, אלא דהדרך הי' דרק העניים היו מלקטים את הפירות של הגנות שהיו מפקירים בשביעית.

(ו) **אבל במקום שמביאין ירק חו"ל לארץ אסור - כ' הר"ן**, כלומר אסור בשניהם, דהו"ל מקום שמסתפקין מזה ומזה. ולכאור' ק', הא אם סתם ירקות היינו ירקות גינה, ומה שבשביעית שאני הוא רק משום שאין להם ירקות גינה, אבל אם מביאין ירקות גינה מחו"ל, א"כ לכאור' הדרה פשטות משמעות הלשון דירקות היינו ירקות גינה. וע' **ברשב"א** דבאמת הביא מהירושלמי דס"ל כן, דבכה"ג אינו אסור אלא בירקות גינה, ולא בירקות השדה, כשאר שני שבוע. אבל הרשב"א עצמו כ' כהרן, ד"מסתברא דאסור אף בירקות הגינה קאמר, וה"ה בירקות השדה, שלפי שאין מביאין כ"כ שיספקו להם ושלא יהיו צריכין לירקות השדה, וה"ז כמקום שמסתפקין מזה ומזה, ואפי' מסתפקין רובא מירקות הגנה, וכענין שאמרו בשמן זית ובשמן שומשמיץ".